

Országos szakmai ajánlás a tanítóképzés számára

ÉNEK-ZENE KÉPZÉSI TERÜLET

Bevezetés

A művészi tevékenységek semmi mással nem pótolható szerepet játszanak a képzelőerő, az empátia, az ízlés és az árnyalt kifejezés képességének fejlesztésében. Kora gyermekkortól kezdve ezek szolgálják a leghathatósabbban a forma-, a tér-, a ritmus- és a színérzék kibontakozását, a mozgáskoordináció fejlesztését, és elengedhetetlenek a figyelem, az emlékezet, valamint a kooperációs és kommunikációs készségek fejlesztésében is. A művészetpedagógia valamennyi ágazatának közös vonása a gyakorlat- és tevékenységközpontúság. A művészeti nevelés széles teret biztosít a művészettel nevelésnek is, így az alkotókészség és az együttműködési képesség és készség fejlesztésének, az erkölcsi értékek tudatosításának. A művészetek tanítása hozzájárul a nemzeti és európai azonosságtudat kialakításához, a kultúra hagyományos és mai értékeinek megismertetéséhez. A közös ismeret- és élményanyag az összetartozás érzésének erősítését szolgálja.

Az iskolai ének-zenei nevelés fő célja az igényes zene megszerettetése egész életre, kulcsot adva megismeréséhez és élményt adó megértéséhez. A zenei élmény személyiség- és közösségformáló erejének pedagógiai jelentősége messze túlmutat a zenélés tevékenységén. A zenei nevelés *kiemelten fontos része* az iskolai tantervnek.

Az alsó tagozatos nevelés-oktatás egyik kiemelt feladata a *mindennapos művészeti nevelés*.

A NAT 2012-ben megfogalmazott iménti gondolatok jól érzékeltetik azt a felelősséget, amely a tanítóképző intézményekre nehezedik. Az iskola alsó tagozata két esztendeje megkapta a lehetőséget, hogy közelebb kerülhessen e célok megvalósításához: felmenő rendszerben az eddigi heti egy órától kettő lesz 4. osztályig bezárólag, most a 3. osztályhoz érkezett a folyamat. Ha ehhez hozzáteszük a mindennapos művészeti nevelés célját, zenei téren elérve a mindennapos éneklést, már gondolatban sokat tettünk a zenei nevelés megújításáért. Felmerül a kérdés, a képzés mennyire tudja erre a felelős magatartásra felkészíteni a jelenkor hallgatóit, tanítójelöltjeit?

Az elmúlt másfél évtized nem ezt a lehetőséget nyújtotta a képzők felé, teljesen átalakult a kb. 15 tanítóképzéssel (is) foglalkozó intézmény belső szerkezete: az ének-zenei tanszékek jó része beolvadt a maga néhány megmaradt oktatójával valamelyik újonnan alakult intézetbe, jobb esetben intézeti tanszékként. A jelentkező hallgatók száma is drasztikusan lecsökkent a korábbi nagy múltú intézmények jó részében. Ahol egyetemi karrá integrálódtak a képzők, nagyobb népszerűsége tettek ezáltal szert, a főváros vonzereje és az ELTE neve is már önmagában pozitívan befolyásolja a jelentkezési kedvet.

Az alkalmassági vizsgák is sok helyen szinte formálissá váltak, hiszen a jelentkezők száma kevés, zenei előképzettségük is egyre kisebb. Karunkon magunk részéről erőteljesen javasoljuk nyílt napjainkon a leendő hallgatóknak, hogy jelentkezzenek a februári „előzetes” alkalmassági vizsgára, mert az a tapasztalatunk, hogy sokszor azért

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYAEurópai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

nem sikerül a vizsga énekes része, mivel nagyon keveset, vagy éppen rosszul készülnek. (Indokaik között visszatérő, hogy legutoljára 5-6. osztályban énekeltek, vagy ott sem, utána jó esetben zenét hallgattak. 10. osztály után már csak azok részesülnek valamilyen iskolai zenélésben, akik énekkarosok, vagy valamely speciális iskola tanulói.) Akinek az előzetes alkalmassági sikerül, nem kell májusban még egyszer jönnie, akinek nem sikerül valamelyik (vagy egyik sem), vagy be sem adja ezek után a felvételi papírt, vagy tudatosan, a tanácsok alapján megfelelő segítséggel próbál felkészülni a májusi vizsgára.

Mivel az intézmények többségében viszonylag kicsi az évfolyamok létszáma, nagyon meggondolják, mely műveltségterületeket indítsák. Az ének műveltségi terület általában a nem indulók közé tartozik, vagy ha mégis, akkor nagyon különböző módokon, pl. vetésforgóban néhány évente, de ez is csupán – a kis létszámú évfolyamok miatt – néhány hallgatóval (ez persze gazdaságossági kérdéseket is felvet). Van olyan intézmény, ahol bizonyos térítési díj fejében második műveltségterületként működik, szintén néhány hallgatóval. Ahol tanárképzés is folyik, ott a tanítói második, „minor” szakként szerepel, műveltségterület nélkül.

Sok helyen a csökkenő hallgatói és oktatói létszám miatt kénytelenek voltak a korábban országosan majdnem egységes óra- és vizsgatervekhez hozzányúlni és kemény beavatkozásokkal élni, ami ismét más típusú szakmai problémákat vet fel.

Karunkon is több óra- és vizsgatervi változás történt az 1998-as országosan elfogadotthoz képest, de eddigi törekvéseink, miszerint a „derékszíjhúzás” kevésbé bántja a szakmai igazságérzetet, ha arányos, valamint a tanszékek véleménye erősen számított a döntések meghozatalakor, sikeresnek bizonyultak. Az intézményvezetők felelőssége, hogy ne részrehajló, hanem lehetőség szerint igazságos döntések születessenek. Ugyanakkor az is fontos tény, hogy az említett beavatkozások nálunk viszonylag kis mértékűek voltak, s a korábbinak főbb szerkezete megmaradt. Az országban egyedülálló módon – a technika kivételével – *minden* évben *minden* műveltségterület meghirdetésre kerül, s kb. 15 fős csoportokban működik folyamatosan, a II. félévtől kezdődően. Sajnos, az utóbbi években kisebb lett azok száma, akik jobb zenei előképzettséggel érkeznek hozzánk, így – bár néhány éve előzetes meghallgatást tartunk azok számára, akik ezt a műveltségterületet jelölik meg – időről időre több hallgatónk meglehetősen nehezen teljesíti a követelményeket az elvárt színvonalon. Gondolom, ez a jelenség másutt is előfordul.

A felsőoktatásban dolgozóktól elvárja a törvény, hogy magas feltételeknek feleljenek meg, s ehhez az egyetem is hozzáteszi saját további elvárásait. Mindenkinek rendelkezni kell PhD vagy DLA fokozattal, vagy legalább a doktori iskolában benn kell lenni (tanársegédek esetében). Ha ezt teljesítette, akkor, szigorú feltételek teljesítését követően, habilitálni is kell. Rendszeres tudományos és művészeti tevékenységet kell folytatni, lehetőleg nemzetközi szinten és színvonalon. Mindezt magas óraszámok és egyéb kötelező feladatok teljesítése mellett, s nem mindig vonzó anyagi feltételekkel.

Az intézményi infrastruktúra sem egyenletes színvonalú, rendelkezünk zongorákkal, televíziókkal, írásvetítőkkel, az utóbbi években történtek olyan beszerzések, amelyek lehetővé teszik, hogy bizonyos termekben beépített számítógép, projektor legyen; vannak hordozható, órára bevihető laptop-projektor összeállítások, vannak hordozható CD-lejátszók, DVD lejátszó, internetkapcsolat. Néhány teremben vannak IKT eszközök is, de ahhoz nagyon kevés, hogy minden tanszék számára rendszeresen használható lehessen, így nem lehet komolyabb

SZÉCHENYI 2020MAGYARORSZÁG
KORMÁNYAEurópai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

tervezőmunkát sem e téren végezni, ami lehetővé tenné olyan muníció elkészítését, amire majdani iskolájában alapozni tud a hallgató.

Ajánlások

Az említett nehézségek megoldása nem egyszerű feladat. Mindenkit körülvesz a villódzó, hajsolt életmód, ennek „kivédésére” egyre többen használják a szórakoztató zenét függönyként, legtöbbször a legalapvetőbb értékek mellőzésével. Mindenhol körülveszi az embereket valamilyen zene, kényszerítve arra, hogy odafigyelés nélkül „hallgassák”.

- Nagyon fontos lenne, hogy minél több olyan hallgató kerüljön a képzésbe, de főként az ének műveltségterületre, akik több éves zenei előképzettséggel, sőt lehetőleg hangszertudással és a jelenlegi átlagnál jóval magasabb szintű kottaolvasási képességgel rendelkeznek. Kívánatos a magas szintű néptáncos vagy népdaléneklő előélet.
- A műveltségterületi képzés során törekedni kell az országosan elfogadotthoz való visszatérésre, de legalábbis ennek megközelítésére. Minél több gyakorlati ismeretet kell szerezniük, ilyen irányú képességeiket fejleszteniük, kiemelten az éneklést miind egyéni, mind társas formában (kamaraének, énekkar), mindenhol törekedve az élményszerűség megvalósítására, hiszen az énektanítás során erre lesz a legnagyobb szükségük. Nagyon fontos a zeneirodalmi ismeretek bővítése, a tudatos zenehallgatás, koncertek, operák látogatása, hogy az ízlésfejlesztésnek legyen alapja. Zeneműismeret nélkül nem fognak tudni dönteni értékes-nem értékes között, nem tudják megfelelően segíteni a gyerekek értékszemléletének alakítását.

Kiemelt fontosságú a népzene, néptánc alapjainak ismerete (legalább), a népdaléneklés minél magasabb szinten művelése. A szakzenészképzéssel csak ezen a területen tudunk versenyképesek lenni.

A gyermekjátékok alapos megismerése a képzés első időszakának fontos feladata, ehhez jó lenne minél nagyobb játékvezetői gyakorlatra, tudásra szert tenni, akár kötelezően választható kurzus formájában.

A zeneelméleten belül ismét újra kell gondolnunk az összhangzattan szerepét, súlyát a képzés során, mert kellő előképzettség híján az ehhez szükséges képességek – a sok egyéb feladat mellett – nagyon nehezen fejleszthetők felnőttkorban.

Nagy szerepe van a hangszertudásnak. A furulya használatát könnyen elsajátítják a képzés során, bármikor használható akár zenehallgatásként, akár dalazonosítás vagy egyéb feladatok változatossá tételére, sőt, akár a gyerekeknek is megtanítható. A könnyen elsajátítható hangszerek közé tartozik még pl. a citera, amennyiben rendelkezik vele az intézmény vagy az egyének. Igény esetén akár délutáni foglalkozásként is elképzelhető. Megkerülhetetlen a zongora használata, épp ezért, aki kezdőként itt ismerkedik meg vele, sok nehézséget okoz saját magának. Sok szorgalommal és tehetséggel viszonylag gyorsan is lehet vele haladni, de erre kezdő szintről indulva kevesen

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

képesek. Nem az előadási darabok nehézségi szintje a mérvadó, hanem – a jó kottaolvasással együttesen – a hangszer biztos használata. Szükséges a szolfézs-zeneelmélet órák sok pontján (ének-zongorás feladatok, összhangzattan példák, esetleg könnyebb zongorakísérettek) és a karvezetés órákra való felkészüléshez, ami a partitúraolvasás alapjait is jelenti. Tapasztalatunkat az is alátámasztja, hogy a csökkentés során a zongoraórák mennyisége is kisebb lett.

A tantárgy-pedagógia kurzus anyagát a NAT 2012-ben lévő változások miatt is újra kell gondolni nemcsak az újabb fogalmak miatt, hanem szemléleti változások miatt is, gondolok pl. a kottaolvasással kapcsolatban az ún. „felismerő kottaolvasás”-ra.

A karvezetés és zeneirodalom tárgyak átfésülése az újonnan jóváhagyott tankönyvek dal-, bicínium és zenehallgatási anyaga szempontjából fontos.

- A képzés modernizálásához megkerülhetetlen az IKT használatának ismerete, valamint az internetes források megbízhatóságának és minőségének kérdése.
- Az ÓTE Zenei Szakmai Bizottságának szerepvállalása az intézmények összefogása és a jó gyakorlatok megismertetése és a problémák közös megfogalmazása miatt fontos. Konferenciák, szakmai megbeszélések szervezése, az országos zenei rendezvényekhez kapcsolódva tapasztalatcsere volt a korábbi gyakorlat, ezek újjáélesztése nagyon sokat lendíthet a megújítás munkálatain.
- Az ének-zene műveltségterületet végzett hallgatók továbbképzésének kézenfekvő lehetősége lenne a Komplex művészeti nevelés MA képzés elvégzése, amely akkreditációs elbírálása folyamatban van.

Összegzés

A testi és lelki egészségre nevelés legfontosabb eszköze alsó tagozaton az ének-zene tantárgy. A NAT 2012 szerint az alsó tagozatos nevelés-oktatás egyik kiemelt feladata a mindennapos művészeti nevelés, amely az iskola délutáni foglalkozási keretének felhasználásával is megvalósulhat, így teremtve alkalmat a tanulók különféle egyéni, kisközösségi művészeti tevékenységeinek fejlesztésére. A felmenő rendszerben heti kettőre gyarapodó énekórák segítenek ennek megvalósításában, ha a tanítóképzésben, s különösképp az ének-zene műveltségterületen – bizonyos feladatok újraértelmezésével, tárgyak és feltételek korszerűsítésével, jó előképzettségű hallgatók segítségével – erre lehetőséget teremtünk.

Budapest, 2015. március 1.

Deákné Kecskés Mónika
s.k.

Döbrössy János
s.k.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE